

Hónapló

Dalos György

Kinyomtatott béke

Berlin, 2020. november 13.

Azt hiszem, a hét elején orosz közvetítéssel vagy inkább orosz nyomásra létrejött örmény–azerbajdzsáni békemegállapodás az első ilyesféle okmány, amelyet a résztvevők online bocsátottak közre. Putyin, Pasinjan és Alijev személyesen nem, hanem csak képernyőn találkoztak. Az orosz és az azeri államfőt egymás mellett láthatjuk, amint szignál, az örmény miniszterelnök viszont Facebook-oldalán látja el kézjegyével a közös nyilatkozat szkennelt példányát. Nyilván nem akart egy felületen mutatkozni Alijevvel, aki a megállapodás szerint a Hegyvidéki Karabah egyharmadát „kapja vissza” az Azerbajdzsánba ékelt örmény enklávétól. A szövegből, amelyet gépemen egyetlen kattintással papíralapúvá varázsoltam, kiderül, hogy a konstrukciót e pillanatban kétezer főnyi orosz „békefenntartó kontingens” biztosítja, amely tekintélyes haditechnikájával öt évig marad az érzékeny övezetben, garantálva egyebek közt a keskeny korridor, amelyen át az örmény kisebbség kapcsolatot tarthat az anyaországgal. A harci cselekmények lezárásával megkezdődik a halottak, sebesültek, „hadifoglyok, túsok és más feltartóztatott személyek” cseréje.

Ahogy Gogol mondja: „Ennek a történetnek története is van.” Több mint harmincöt évvel ezelőtt Zori Balajan örmény író (mellesleg orvos, élsportoló és világutazó is), 1984-ben, orosz nyelven közzétette *Tűzhely* című tanulmányát, amelyben szülővárosának, Sztyepanakertnek, az azerbajdzsáni Karabah örmények lakta székhelyének állított nosztalgikus emléket. A mű némely bekezdése még a szovjet cenzúra által lerövidített változatban is hatalmas felháborodást váltott ki bakui értelmiségi körökben. Néhány év múlva – ez már a peresztrojka és a glasznosztj időszakára volt – jereváni értelmiségiek beadványban kérték a szovjet kormánytól a 150 ezer lakosú Karabah „visszaadását”. Gorbacsov ekkor Moszkvába hívatta Balajant és Szilva Kaputikjánt, a népszerű örmény költőnőt, akinek verseit állítólag ismerte és kedvelte is. Az égvilágon mindent megígért nekik – 400 millió rubel segítséget, Karabahnak „új reneszánszot” –, csak területi módosítást nem, joggal tartva attól, hogy a példa ragadóssá válhat, mivel a Szovjetunióban nem ez volt az egyetlen szőnyeg alá söpört nemzetiségi civódás a négyzetkilométerekért.

Sztyepanakertben és Jerevánban ekkor már tízezrek követelték a „visszaadást”, Bakuban ugyanennyien tiltakoztak ellene. „A 4. század óta tűrjük ezeket a törököket – szónokolt Kaputikján a jereváni Színház téren –, meddig kell még kibírni őket?” Mahomed Aszadov azeri táborok legott

rátromfolt: „Karabahot igazi örmény temetővé változtatjuk.” Pogromok, szörnyű háborúk következtek, miközben a „szövetségbe forrt szabad köztársaságok” – így az állami himnusz – elemeikre bomlottak, de a múltaknak kútjából előkerült gyűlölség folytatódott. 1994-ben az örmény hadsereg verte szét az azerit, idén pedig az azeriek kerültek tíz kilométer közelségbe Sztjepanakerttől. Nézem a csalódott örményeket, akik eltorzult arccal, üvöltve verik szét a kormány és a parlament székhelyét, a teljesség kedvéért a Soros Alapítvány jereváni irodáját is, követelve a két évvel azelőtt forradalmi lelkesedéssel hatalomra segített s most valamilyen bunkerben dekkoló kormányfő lemondását. Viszolygok tőlük, és sajnálom őket, akárcsak az azeriakat, akik győzelemittasan masíroznak az általam jól ismert bakui utcákon. Pedig hát – hadd idézzem sokadszor Benjámin Lászlót – „Ki a bűnös, a zsoldos, a sértett? / A gödörbe ez is, meg az is belefér: / Ha már darabokra szakadt a közérzet, / mindenki magának ítél. / Elakad a szó, marad érvnek, / megint csak a vér, csak a vér.”

*

Ehhez képest az amerikai elnökválasztás olybá tűnt nekem, mint valami lóverseny, két szoros befutóval és esetleg covidos szurkolókkal. Trump sose volt a szívem csücske, bohócságát tudomásul vettem – kicsit Hruscsovéra emlékeztetett –, nem hiszem, hogy hülye volna, de a politikai kultúrája fölöttebb alacsonynak tűnik, az esetleges csalásba kapaszkodó nyakassága pedig szárnalmas. Bident sem találok túl rokonszenvesnek az arcára fagyott mosolyával, de elnökként talán jobb lesz, mint jelöltként, valahogy úgy, ahogyan Müller Cecíliáról is felételezem, hogy tisztí főrvisi munkáját lelkiismeretesen, szorgalmasan végzi, de előnytelen a fellépése. Márpedig a média teszi, hogy mindenből műsor lesz, a közéleti kitűnőségek pedig versengenek, hogy felléphessenek benne – rossz színészek rossz szerepekben. Hiteles előadást számítógép nélkül, élőben legutóbb a Vas utcában láttam, ezek a fiúk-lányok igazi drámában léptek fel, tartásuk, szelídségük, humoruk, találékonyságuk, színszerűségük vigasztaló volt ebben hajlott hátú, agresszív, kedélytelen, ötlet nélküli színpadias világban, akkor is, ha végül kénytelenek voltak leereszteni a függönyt.

*

Errefelé már lockdown van, igaz, eredetileg a „light” jelzővel és a karácsonyi könnyítések említésével enyhítve. Pár napja azonban az egészségügyminiszter ezt a fél ígéretet is kétségbe vonta, a kancellár asszony pedig figyelmeztetett, hogy sajnos alighanem egész télen együtt kell élnünk a járvánnyal. Vannak, akik ennél sötétebben látnak, már a jövő nyarat féltik, és mások, akik bizakodnak, főleg a védőoltáshoz fűzve reményüket. Én leginkább a hivatalos álláspontot fogadom el, noha ez nem szokásom – egyszerűen tetszik, hogy a német állam nem vigasztalja polgárait olyan frázisokkal, mint hogy „mindenkit meg fogunk gyógyítani”, a megoldás „karnyújtásnyira van”, a megszorítások „99 százalékban” be fognak válni. Egyébként egyelőre nem is teszük ezt, pedig a napi német esetszám csúnyán emelkedik. Nekem az elv imponál, amely szerint „Die Wahrheit ist dem Menschen zumutbar”.

Ez a szállóigévé vált mondat Ingeborg Bachmann osztrák írónőtől származik – magyarra közvetlenül alig lehet lefordítani. Nagyjából azt jelenti, hogy az embernek el lehet mondani az igazságot, mert méltó rá, és képes is elviselni. Érdekes a mondás szöveggörnyezete. Bachmann 1959-ben egy rádiójátékaért megkapta a Háborús Vakok hangjátékdíját, ezt a pénzjutalommal nem járó, de rendkívüli megtiszteltetést. Ez alkalommal fogalmazta meg ars poeticáját: „Az írónak nem lehet feladata, hogy tagadja a fájdalmat, elmossa annak nyomait, megtévesszen felőle. Ellenkezőleg, a fájdalmat érzékelnie és érzékeltetnie kell („muss”). Mert mindannyian látókká akarunk válni.” Gondolom, ezt a köteletséget magánhasználatra fogalmazta meg, s naivság is lett volna az igazmondást közéleti erényként kikövetelni. Már az is eredmény, ha valaki megtalálja a középutat a túlzás és a bagatellizálás, a rémisztgetés és az áztatás között.

Bevásárló körútjainkon A.-val a Choriner Strassén vagy Weddingben különös utcasorokon megyünk át: félig nyitott vagy lehúzott rolójú üzletek (néha „renoválunk” vagy „szabadságon vagyunk” felirattal), elvitelt ajánló éttermek és pizzériák, zárt ajtajú diákszállók mutatják a kisvállalkozások sanyarú állapotát. Leginkább még a Spätik, a késő este is nyitva tartó vegyesboltok tartanak ki, de mi lesz, ha itt is bevezetik a késő esti kijárási tilalmat (jelzem, az otthoni nyolc órát túlzásnak tartom, még a reám kiszabott 1970-es rendőri felügyelet is kilenctől rendelte el az otthon tartózkodást, igaz, hajnali hattól oldotta fel). Egyébként a németek többnyire fegyelmeztettek, legfeljebb az ifjú nemzedékből tör fel péntek és szombat esténként a csillapíthatatlan élni vágyás, ők álldogálnak az utcasarkokon, vagy szürcsölilik dobozos sörüket a parkok padjain.

Mindazonáltal maszkban szabadon látogathatók a szupermarketek, az EDEKA, a Lidl és a REWE. A tavaszhoz képest enyhült az áruhiány, hússal, felvágottal és sajttal tele a pult. Ám ahogy megnézem a zöldség-gyümölcs meg a fűszerkínálatot, s az árcédulákon a származási ország nevét, járványügyi kétségek fognak el: a tízféle alma közül jó, ha egyet szedtek le német fákról, a többi Chilében, Olaszországban vagy Új-Zélandon érlelődött Isten napja alatt. A divatos és egészséges chiamo Paraguayból, a szavatoltan ökológikus természetű áfonya Argentínából, a kelbimbó Hollandiából potyyan konyhaasztalunkra. Hollandiából? Hogyhogy? Hát nem most értesültünk róla, hogy Nederland és Deutschland kölcsönösen kockázatos régióknak nyilvánította egymást, és aki ide vagy oda belép, aktuális negatív teszt híján kétheti vesztégzárba kárhoztatja magát? Nehezen tudom elképzelni, hogy az olykor földrésznyi repülőutak előtt, alatt és után, be- és kicsomagoláskor ne nyúlt volna emberi kéz ezekhez az árukhoz, és kérdem: elegendő-e, hogy fogyasztás előtt tiszta vízzel leöblítsük őket?

Erről mondjon valaki Ingeborg Bachmann értelmében vett igazságot.